

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 5 mars 1942 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 25 och 30 §§ ecklesiastik boställsordning.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 177, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Löfvander* hemställt, att »ecklesiastik boställsordning §§ 25 och 30: 1 må givas följande lydelse:

§ 25. Vid upplåtelse av löneboställe på arrende skall boställsnämnden kalla representanter för pastorat och arrendator, höra dem om arrendevillkoren samt upprätta förslag till kontrakt. I förslaget skall upptagas den arrendeavgift, som optionsberättigad arrendator skall hava att erlægga, eller, då sådan arrendator icke finnes, den avgift, vartill bostället lägst må utarrenderas.

§ 30. 1, st. 2. Har arrendator icke inom en månad efter det arrendet erbjudits honom på fastställda villkor övertagit detsamma, anses optionsrätten förfallen; arrendatorn är dock icke skyldig att i anledning av gjort hembud träffa sitt val förrän nio månader före arrendetidens utgång.»

I fråga om de skäl som föranlett motionärens hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932, vilken författning trätt i kraft den 1 maj 1933, innehåller beträffande de i motionen berörda förhållandena i huvudsak följande bestämmelser.

I 2 § stadgas, att löneboställe skall förvaltas av pastoratet, och enligt 3 § äger pastoratet, där så finnes lämpligt, uppdraga åt en särskild boställsstyrelse att i avseende å ifrågavarande förvaltning fullgöra de åligganden, som eljest tillhöra kyrkorådet. Pastoratets boställsförvaltning skall jämlikt stadgande i 4 § stå under uppsikt av boställsnämnd och stiftsnämnd, om vilka nämnders sammansättning 5 och 6 §§ innehålla närmare bestämmelser. Med avseende å utarrendering av löneboställe stadgas i 25 §, att pastoratet skall upprätta och underställa boställsnämndens prövning och godkännande förslag till arrendekontrakt. I förslaget skall upptagas den arrendeavgift, som optionsberättigad arrendator skall hava att erlægga, eller, då sådan arrendator icke finnes, den avgift, vartill bostället lägst må utarrenderas. Nämnden äger föreskriva jämkning i förslaget, därest detsamma finnes vara ofullständigt eller prövas lända till skada för bostället eller eljest för det allmänna eller,

såvitt angår optionsberättigad arrendator, befinnes icke tillgodose dennes berättigade intresse. 30 § anger förutsättningarna för optionsrätt. Enligt 57 § får beslut av boställsnämnd i fråga om fastställande av arrendevillkor ej överklagas av annan än pastoratet och optionsberättigad arrendator. Klagan skall föras genom besvär hos stiftsnämnden. Om klagan över stiftsnämnds beslut är stadgat i 58 §.

I Kungl. Maj:ts proposition till 1932 års riksdag nr 187, vilken proposition ligger till grund för gällande boställsordning, framhölls såsom en grundtanke i det framlagda lagförslaget, att förvaltningen av löneboställena skulle av pastoraten handhavas i den kommunala självstyrelsens vedertagna former. Vissa anordningar för kontroll över pastoratens boställsförvaltning föreslogos, men beträffande utarrenderingen av löneboställena skulle enligt förslaget någon kontroll icke utövas.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 515, av herr Jönsson i Fridhäll uttalades starka betänkligheter mot att giva pastoraten fullständig handlingsfrihet i fråga om sättet och villkoren för boställsjordens utarrendering. Det framhölls att den optionsrätt, som fortfarande skulle finnas för arrendator, komme att bli illusorisk då pastoraten enväldigt skulle bestämma villkoren med avseende å ny utarrendering. Den oväld och opartiskhet, som förutsattes skola finnas hos de ecklesiastika boställsnämnderna, kunde icke förväntas hos lokala organ, utan kunde personliga hänsyn och tillfälliga majoriteter lätt leda till för arrendatorn obilliga beslut. Motionären föreslog, att beträffande löneboställena arrendeuppskattning skulle förrättas av boställsnämnderna.

Sammanfattad andra lag- och jordbruksutskott, som förehade lagförslaget till behandling, anmärkte mot propositionen, att den icke innehölle förslag till kontroll över löneboställenas utarrendering. Utskottet anförde därvid:

Detta är enligt utskottets mening en brist i propositionen. Genom olämpliga arrendevillkor kan nämligen betydande skada tillfogas ett boställe. Särskilt betänkelig är frånvaron av kontroll över utarrenderingen i de fall, då optionsberättigad arrendator finnes. Dennes intressen kunna icke anses behörigen skyddade genom vad i propositionen föreslagits. Utskottet anser sig därvid böra föreslå, att kontroll utövas även över utarrenderingen av löneboställena. Initiativet till utarrendering bör tillkomma pastoratet, och detta bör också uppgöra förslag till arrendekontrakt. Kontraktet underställes här efter boställsnämnden för prövning och fastställelse. Nämnden äger därvid föreskriva jämkning i förslaget, därest detta befinnes vara ofullständigt eller prövas lönlös till skada för bostället eller eljest för det allmänna. Klagan över nämndens beslut kan föras hos stiftsnämnden, vilken i detta avseende är sista instans.

I anslutning till 30 § har utskottet med anledning av förenämnda motion vidare anført bland annat följande:

Vid redogörelsen för kontrollen över pastoratens förvaltning av boställsjordbruken har utskottet föreslagit, att av pastoratet upprättat förslag till arrendekontrakt skall underställas boställsnämnden för prövning och godkännande. Till denna anordning synes man kunna anknyta vid utformningen av föreskrifter om en betryggande optionsrätt. Utskottet föreslår sålunda, att

boställsnämnden vid prövning av förslag till arrendekontrakt skall äga föreskriva de jämkningar i förslaget, som fordras för tillgodoseende av optionsberättigad arrendators berättigade intressen.

25 och 30 §§ i 1932 års boställsordning erhöilo den lydelse, som av utskottet tillstyrkts.

Sedan erfarenheter vunnits rörande författningens verkningar, har viss kritik framförts mot bland annat bestämmelserna om utarrendering av löneboställen.

I underdånig skrivelse den 27 oktober 1937 till Kungl. Maj:t hemställde föreningen »Arrendatorer av ecklesiastika hemman i Skåne u. p. a.» om sådan ändring av boställsordningen, att i stället för pastoratet boställsnämnden skulle i första hand omhänderhava utarrenderingen av löneboställe och pröva arrendevillkoren. Mot det tillämpade förfarandet anmärktes, att pastoratet och dess ombud toge för liten hänsyn till arrendatorns intressen och vad som kunde vara ekonomiskt gagneligt för bostället samt att i de särskilda fallen sockenintriger, ovänskap, avund eller andra för arrendeförhållandet ovidkommande moment kunde föranleda för arrendatorn obilliga arrendevillkor. Beträffande boställsnämnderna framhölls, att man av dem kunde vänta sig en mera objektiv prövning. Föreningen tänkte sig genom den föreslagna ändringen utarrenderingsförfarandet så ordnat, att boställsnämnden, efter hörande av pastoratet och arrendatorn, skulle upprätta förslag till arrendekontrakt, vilket efter delgivning med såväl pastoratet som arrendatorn skulle ländas till efterrättelse, därest icke pastoratet eller arrendatorn hos stiftsnämnden anförde besvär över förslaget.

Över föreningens framställning har Kungl. Maj:t infordrat utlåtande av kammarkollegiet.

Efter inhämtande av utlåtanden från samtliga stiftsnämnder har kammarkollegiet i den 30 december 1937 dagtecknat utlåtande anført bland annat följande:

De i ärendet infordrade yttrandena från stiftsnämnderna giva uttryck åt den uppfattningen, att de i förevarande ärende framhållna svårigheterna vid boställsarrendena huvudsakligen torde hava uppträtt med lokal begränsning till skånska förhållanden. I regel synes inom stiften i allmänhet arrendefrågorna upptagas till diskussion vid de normaluppskattningsförrättningar och ekonomiska besiktningar å respektive arrendefastigheter, som äga rum året innan arrendetiden utlöper, och de förhandlingar, som därvid föras, bli va bestämmande för arrendevillkoren.

I boställsordningen finnas vissa föreskrifter lämnade till förebyggande av att vid rådande utarrenderingssystem en arrendators berättigade intressen icke bli va tillgodosedda, såsom att pastoratens kontraktsförslag skola granskas och godkännas av vederbörande boställsnämnd, att stiftsnämnden avgör vissa arrendeärenden, då överenskommelse icke kan träffas mellan pastorat och optionsberättigad arrendator, samt att besvärsrätt medges optionsberättigad arrendator.

Givetvis vidlåder det nuvarande utarrenderingssättet — med beslut å kyrkostämman — en viss otymplighet, men detsamma gäller ju all förvaltning av kommunal egendom. En lättnad står likväl att vinna däri, att pastoraten

kunna befullmäktiga kyrkoråd eller boställsstyrelse att ombesörja utarrenderingen.

Den tid, under vilken boställsordningen ännu hunnit prövas, torde vara allt för kort för att kunna giva en klar erfarenhet av de brister, som vidlåda densamma. Att vissa reformer äro erforderliga lär vara uppenbart, men för vidtagandet nu av en isolerad reform i det med ansökningen avsedda syftet — en reform som innefattar en genomgripande ändring i en av den nya boställsordningens huvudprinciper — synes kollegiet knappast tillräckligt bärande skäl hava anförts.

Härtill kommer, att den ifrågasatta omläggningen av utarrenderingsförfarandet torde komma att medföra ej obetydligt ökade utgifter för det allmänna, enär en utökning av boställsnämndsordförandenas nuvarande arbete skulle påkalla ökade arvoden.

Det synes kollegiet som om den väckta frågan borde upptagas till behandling framdeles i sammanhang med den blivande allmänna översyn beträffande boställsordningen, som må av omständigheterna påkallas, och hemställer kollegiet förty, att förevarande framställning icke för närvarande måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

I en senare underdånig framställning till Kungl. Maj:t har föreningen alternativt med sin tidigare anhållan hemställt, att de ecklesiastika löneboställena måtte ställas under stiftsnämnds förvaltning.

I underdånig skrivelse den 10 juni 1938 till Kungl. Maj:t har Lunds stiftsnämnd bland annat hemställt om en revision av boställsordningens bestämmelser rörande utarrendering av löneboställen, därvid beträffande utarrenderingsförfarandet föreslagits, att boställsnämnden skulle upprätta kontraktsförslag, över vilket kyrkoråd och arrendator skulle kunna besvara sig hos stiftsnämnden, samt att om optionsberättigad arrendator ej finnes, kyrkorådet skulle föreslå arrendator och stiftsnämnden efter hörande av boställsnämnden antaga honom.

I underdånig framställning till Kungl. Maj:t den 5 februari 1941 om ändrade bestämmelser angående markegångsersättning har föreningen tillika, under återopande av sina tidigare framställningar, anhållit, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om bestämmelse, att boställsnämnd i stället för pastorat skall utarrendera löneboställe.

Ovannämnda framställningar från föreningen och Lunds stiftsnämnd äro beroende på Kungl. Maj:ts vidare prövning.

Utskottet.

Såsom av föregående redogörelse framgår, äro de i gällande ecklesiastika boställsordning upptagna bestämmelserna rörande utarrendering av löneboställen utformade efter den i författningen antagna grundprincipen, att nämnda boställen skola förvaltas av pastoraten. Det genom motionen framlagda förslaget, enligt vilket befattningen med utarrenderingen skulle frantagas pastoraten och överflyttas å boställsnämnderna, innebär ett bestämt avsteg från nyssnämnda princip.

Av den av kammarkollegiet verkställda utredningen och inom utskottet gjorda uttalanden rörande erfarenheter om författningens tillämpning anser utskottet framgå, att det rådande utarrenderingssystemet i allmänhet icke gi-

vit anledning till missförhållanden, och bestämmelserna i 25 § boställsordningen om boställsnämnds prövning av arrendevillkoren innebära enligt utskottets uppfattning skydd för optionsberättigad arrendators berättigade intressen.

Då något behov av ändring beträffande gällande stadganden rörande utarrendering av löneboställen således ej synes föreligga, finner utskottet ej skäl tillstyrka att motionärens förslag för närvarande tages under närmare övervägande, utan anser utskottet, att med vidare prövning av den i motionen behandlade frågan bör anstå tills en allmän översyn beträffande boställsordningen framdeles kan komma att företagas.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion, I: 177, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 mars 1942.

På första lagutskottets vägnar:

N. GÄRDE.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Gärde, Karl Emil Johanson, Eskhult, Theodor Magnusson, Brandt*, Caap* och *Ahlkvist*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Hedlund* i Östersund, *Ryberg, Björling, Berg, Larsson* i Hede, *Landgren* och *Andersson* i Mölndal.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.